

Seveda pa bi bilo zelo narobe, če bi se lotevali takšnih tem le zato, da bi bili drugačni. Pišeš o tem, kar te vznemirja, boli, ker te v to vodi notranji čut. Osebna prizadetost in globlji uvid v tovrstno tematiko opravičujeta takšno pisanje.

Sicer pa, spomnimo se, kakšni smo bili kot dečki in deklice? Če v sebi obudimo ta svet, potem bo naša literatura drugačna že sama po sebi: bo vesela, radoživa, humorna, raziskujoča, nemirna, nabita z energijo, odprta in brez predsodkov, iskrena, ne bo mižala pred tabuji, saj bo tudi razkrivajoča in jo bo najbolj zanimalo vse tisto, kar je prepovedano in namenoma skrivano, prikrito ... In kot taka bo drugačna od sveta odraslih, ki so morda naveličani, utrujeni, neradovedni, ukalupljeni, polni prepovedi, strahov in kompromisov.

Vprašanje pa je, ali bo drugačnost mladinske literature v današnji družbi zaželeno. Namen vseh institucij; od vrtca do faksa je v tem, da človeka kot državljana disciplinirajo in ga naredijo ubogljivo vodljivega. Literatura pa, ki osvobaja in prebujajo v mladem človeku kreativnost in samosvojost, ne bo vzgojila, nekoliko banalno rečeno, pokornih delavcev, vojakov in vojakinj. Tu bo njihova drugačnost, izvirajoča (seveda zdaj ne mislim smrtno resno) iz drugačne mladinske literature, morda družbeno nezaželena.

Zaključujem z mislijo: Drugačnost je skrita v sokovih, ki spomladi bohotno oživijo pod lubjem. Samo takrat se da iz muževne palice narediti piščal in po pastirsko svobodno in veselo zapiskati nanjo.

Lidija Gačnik Gombač

**ELEMENTI DRUGAČNOSTI V PRAVLJICI
MARILENINA SKRIVNOST RUSKE PISATELJICE
LJUDMILE PETRUŠEVSKE**

Pravljica Marilenina skrivnost se začne kot zgodba.

»Neka zelo debela deklica ni mogla sestiti v taksi, v metroju pa je zasedala vso širino dvigala.

Sedela je na treh stolih, spala na dveh posteljah in delala v cirkusu, kjer je dvigala bremena.

To je bila zelo nesrečna deklica, a znano je, da je veliko debeluhov srečnih! Odlikuje jih krotka narava in dobro srce, in ljudje imajo radi debeluhe.«

Tako že čisto na začetku opisa Marilenine debelosti vstopi glas s strani kot predsodek ali vnaprejšnje pričakovanje, ki zadene vsako drugačnost – od navidezne do najneznatnejše in bistvene, s tem pa poglobi pritisk na drugačnega in izzove njegovo reakcijo. Marilenin odziv poda pisateljica v nadaljevanju zgodbe takole:

»A naša debela Marilena je nosila v sebi skrivnost: samo ponoči, ko je prišla v svojo hotelsko sobo, kjer so bili zanje kot po navadi primaknjeni trije stoli in

dve postelji (cirkus pač neprestano potuje), – samo ponoči je postala sama svoja, spremenila se je namreč v dve normalni deklici, zelo lepi, ki sta takoj začeli plesati.«

Marilena zavzame do svoje debelosti pasiven odnos, umakne se v vzporedno realnost, drugačnost kot debelost poglobi z drugačnostjo kot sanjanjem. V sanjah se debelost spremeni v vitkost, okornost v lahkonogost, moč v milino. V sanjah ima par, tam ni sama. Marilena se povsem odvrne od svoje resnične podobe; tako kot za druge ni enkratno človeško bitje, ampak »naša debela Marilena«, do katere imajo vzvišeno-pokroviteljski odnos, to tudi ne more biti za sebe, »normalnost« vzpostavi s sanjanjem in samo v sanjanju se lahko sprejema.

Na tem mestu zgodbo prekrije pravljica o dvojčicah-baletkah, Mariji in Leni. Da bi ju lahko razlikovali, je prva zlatolasa, druga pa čr nolasa. V zlatolaso se zaljubi čarovnik. Ker čr nolasa nasprotuje njuni zvezi, jo sklene spremeniti v čajnik. Še preden pa zamahne s čarobno palico, plane nadenj njegova nevesta, zato se odloči kaznovati obe. Odvzame jima zmožnost jokanja in ju združi v eno osebo, ki se bo vsako noč za dve uri spremenila v plešočii dvojčici. Če bi se komu zahotelo novo bitje razdeliti na dvoje, se bo spremenil v bacil. Potem čarovnik zapusti prizorišče, nadaljuje pa se zgodba o Marileni. Izgubi službo v gledališču, trpi pomanjkanje, nakar jo v cirkusu zaposlijo kot najmočnejšo žensko na svetu. Nastopa v reklamah, medijih in postane zelo bogata. Zdaj živi in se obnaša tako, kot se od nje pričakuje, nočni plesalki ji postaneta odveč. Njeno spreminjanje opiše pisateljica takole:

»Saj je že začela pozabljati, da v njej kopr nita dve duši, ti duši sta molčali in brez solz jokali v ječi, ki je bila zanju močno Marilenino telo, namesto njiju pa je v tem telesu rasla nova, tuja duša, debela in požrešna, prostaška in vesela, grabežljiva in brezobzirna, ostroumna, ko je bilo treba in namrgodena, ko ni bilo treba.

Saj ni skrivnost, da v človeku včasih izginejo prejšnje duše, še posebej ko odraste.«

Za duši, ki nimata občutka za denar in Marilenin dobičkonosno naravnan urnik, se situacija še poslabša, ko se Marilena zaljubi. Njen ženin Vladimir nima nobenega razumevanja za njeni dve neplačani nočni uri. Ko pa odpotuje v tujino, gre na njegovo željo Marilena na kliniko za hujšanje in lepotne operacije. Tja jo spremlja ženinova sestra Nelli. Marileno bodo shujšali in polepšali, z reklamiranjem posegov na svojem telesu pa bo zaslužila veliko denarja. Na kliniki se kmalu izkaže, da nameravajo Marileno zastrupiti, ženin pa se hoče v navezavi z Nelli polastiti njenega premoženja. Na to jo opozarjata plesalki, ki vse bolj onemogli plešeta svoji dve nočni uri. Čeprav se tega zave tudi Marilena, se ne more upreti hrani, ki ji jo dajejo na tla kot psu, zato vse bolj propada. Ko pa se začne v predsmrtni blodnji notranje razcepljati, znenada zavpije:

»Ničesar ne potrebujemo,« je vpila Marilena, »nobenega denarja, nobenega Vladimirja, naj nas pustijo živeti na otokih Man-Van!«

Ko to zavpije, se ena od sten odmakne in Marilena se znajde med dišečim grmičevjem. Spremeni se v plesalki, ki začneta svoj dveurni ples, prepričani, da sta se znašli v raju.

Tako se v zgodbi pojavi pravljčni element, uresničitev velike želje, in to v trenutku, ko Marilenino zavedanje doseže svojo zgornjo točko; odpove se bogastvu in Vladimirju, s tem pa spet postane sama svoja, življenje bo gradila iz sebe.

Resda to stori šele takrat, ko se zave, da so iz njene drugačnosti delali atrakcijo in senzacijo in da je Vladimir zlorabil njeno ljubezen, a pot sprejemanja same sebe se začne.

Veliko vlogo pri Marilenini spremembi odigrata plešoči dvojčici. Fantazija, ki jo je vzpostavila Marilena, da bi laže prenesla pritiske okolja, dejavno poseže v njeno življenje. Sanjani par jo s svojo notranjo in zunanjo lepoto opominja pred nravnim propadanjem, na kliniki pa jo s svojim plesom vsakič znova obuja v življenje. Drugačnost kot sanjanje tako v kritični situaciji postane prednost, saj Marileni rešuje in ozavešča življenje.

V nadaljevanju zgodbe dvojčici zadrži varnostna služba. Nelli besni, ker niso ulovili Marilene. Zasliševalec zato pritiska na dvojčici, naj priznata, da sta Marileno požrli. A takrat se njuni dve uri končata, začneta se sprijemati, ker pa je med njima on, se znajde v vse tesnejšem objemu. Z nožem na slepo udari predse in jima tako razloči roke. Zdaj sta rešeni, on pa se v skladu s čarovnikovim urokom spremeni v bacil. Dvojčici pobegneta z nevarnega kraja in se zatečeta na železniško postajo. Na naslovnica odvrženih časopisov zagledata spremenjeno Nelli, ki se izdaja za shujšano Marileno. Skupaj z Vladimirjem bo vodila kliniko za hujšanje, odprla pa bo tudi muzej debele Marilene. Marija in Lena se zavesta, da ju je rešilo predvsem to, da Marilena ženinu ni izdala svoje skrivnosti, saj bi jo gotovo obrnil proti njej. Potem zaplešeta, saj je tako treba v težkih trenutkih. Tako si nabereta denar za vožnjo v sosednje mesto, kjer dobita službo v najboljšem varietetu. Pogosto ga obišče tudi čarovnik. Ker se mu urok ni posrečil, jima iz strahu nosi darila.

S tem se pravljica sklene v krog. Marilena, ki se je v predsmrtni blodnji razcepila na dve zavesti, najde pomiritev v uresničitvi svoje fantazije. Veliko okorno telo nadomesti sanjani par. Plešoči deklici imata vsaka svojo zavest, se pa medsebojno dopolnjujeta in druga drugi odvezemata samoto. Skupaj tudi ustvarjata lepoto, ki se ne vrača zgolj k njima samima, ampak na vse, ki doživijo njun ples.

Drugačnost kot sanjanje doživi realizacijo v živih telesih, sanjavka pa se v procesu sanjanja fizično razblinja, saj v odnosu do želje aktivni princip vse bolj izpodriva pasivnega. Samosprejemanje se uresniči s samoudejanjanjem, drugačnost pa se izrazi kot ustvarjalni princip. Tako se zgodi še ena pravljica.

Lila Prap

DRUGAČNOST V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

Kaj je zame drugačnost v otroški književnosti?

Ker smo pravzaprav vsi drugačni od drugih in ker so različni tudi kriteriji posameznih družb, kaj je drugačnost in kaj ni, bi bilo težko reči, da je neka vrsta literature za otroke izjemno drugačna ali da obravnava teme o posebej »drugačnih« ljudeh, če je ne gledamo v kontekstu določene družbe in časa, v katerem je nastala.